

Економија

Валентина МАРЈАНОВИЌ

Македонскиот национален електроенергетски систем, функционира беспрекорно и се грижи во секоје време и во секоја минута да има струја во целата држава. МЕПСО како столб на енергетските компании во земјава веќе неколку години инвестира и реализира значајни проекти. По тој повод разговараме со генералниот директор на МЕПСО, Ненад Јовановски, електроинженер кој има над 15 години работно искуство во оваа енергетска компанија. Јовановски во едно е и член на бордот на директори на регионалната аукциска куќа SEE CAO, а го претставува МЕПСО и во Европската асоцијација на преносни систем-оператори ЕНТСО-Е.

♦ **Како прв човек на МЕПСО и човек кој долги години сте во компанијата како ја оценувате 2016 година?**

– Годината што изминува е сублимант на многу значајни проекти на МЕПСО класирани во два инвестициски циклуси. Во 2016 година завршивме еден инвестициски циклус во кој најзначајни проекти беа новиот 400 кв интерконективен далновод што ги поврзува електропреносните системи на Р. Македонија и на Р. Србија, како и изградбата на нов 110 кв далекувод што го поврзува консулните региони Скопје и Тетово и со успешно го завршивме кредитниот аранжман со СБ. Паралелно со затворањето на овој циклус реализираме многу значајни подготвителни активности за новиот инвестициски циклус во кој се: најголемиот капитален проект, односно изградбата на 400 кв далновод што ќе ги поврзува електропреносните системи на РМ и на Албанија, изградба на нова 400/110 кв трансформаторска станица кај Охрид, реконструкција на неколку 110 кв далноводи од националната преносна мрежа, модернизација на повеќе трансформаторски станици од преносната мрежа со примарна и секундарна опрема, потоа комплетирање на оптичката мрежа за пренос на податоци и набавка и инсталација на системи за далечинско следење, видеонадзор и управување на трансформаторски станици од преносната мрежа. Станува збор за капитални инвестициски проекти вредни над 60 милиони евра во инвестициски циклус во кој наш кредитен партнер е Европската банка за обнова и развој (ЕБОР). Сите овие проекти се водат истовремено и напоредно, а тоа во континуитет бараше голем професионален ангажман на сите стручни тимови. За нас е голема сатисфакцијата од тоа што успеавме добро организирани во 2016 година успешно да затвориме инвестициски циклус вреден над 15 милиони евра и да започнеме низа од проекти во среднорочен инвестициски циклус вреден околу 70 милиони евра. Целниот стручен и раководен тим на МЕПСО како и менаџментот на компанијата покажаа дека се подготвени да ги прифатат предизвиците и да ги преточат во успешни проекти. Со овој големи инвестициски циклус имаме голема поддршка од Владата.

♦ **Освен инвестициските проекти, кои активности особено ја одбележаа 2016 година од аспект на управување со електропреносниот систем и**

ИНТЕРВЈУ СО НЕНАД ЈОВАНОВСКИ, ГЕНЕРАЛЕН ДИРЕКТОР НА МЕПСО

КАПИТАЛНИТЕ ИНВЕСТИЦИИ НА МЕПСО ГО ЗАЈАКНАА ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИОТ СИСТЕМ НА МАКЕДОНИЈА

Интерконективниот далновод што треба да ги поврзе електропреносните системи на Македонија и на Албанија е нашиот најголем капитален среднорочен проект. Планот е да се поврзат трансформаторските станици во Битола и во Елбасан со нов 400 кв далновод - вели Јовановски

процесите на либерализација на трговијата со електрична енергија?

– МЕПСО во текот на 2016 година работеше на реализација на обврските кои произлегуваат од членството во меѓународните енергетски здруженија и организации како и обврските кои произлегуваат со потпишувањето на Меморандумот за разбирање на земјите од Западен Балкан. Во таа насока во мај 2016 година МЕПСО склучи договор и стана основач и содружник во SEE CAO (Координирана аукциска куќа на Југоисточна Европа) – регионална компанија која организира аукцијата за закуп на прекугранични расположливи капацитети за пренос на електрична енергија. За нас тоа беше голем чекор напред во интеграцијата на регионалниот пазар за закуп на расположливи преносни капацитети, а тоа беше овозможено по измената на законското решение за оданочување на оваа услуга. SEE CAO е создадена со цел од еден центар, во име на 8 компании систем-оператори во регионот, да организира аукцијата за закуп на капацитети со што ќе се олесни регионалната трговија на електрична енергија, а се очекува и намалување на трошоците на учесниците на регионалниот и на домашниот пазар на електрична енергија. Согласно со правилата на SEE CAO македонско-грчката граница е првата македонска граница на која започна да се спроведува аукцијата за доделување годишен капацитет за 2017 година и истата се одржа на 22 ноември 2016 година. На 15 декември се одржа и првата месечна аукцијата за јануари 2017 година. SEE CAO ќе спроведува годишни, месечни и дневни акции на расположливи преносни капацитети на македонско-грчката граница во 2017 година на се додека другите преносни систем оператори од регионот не се приклучат кон SEE CAO по што аукциската куќа ќе ги организира аукциите и за тие граници. Со пристапувањето кон SEE CAO со оваа граница се исполнети нашите обврски произлезени од Energy Community Treaty и регулативата 714/2009 како и една од обврските произлезени од Меморандумот за разбирање меѓу земјите од WB6.

Освен активностите за пристапување кон SEE CAO, а со цел да се обезбедат подобри услови за функционирање на пазарот на електрична енергија МЕПСО во соработка со српскиот систем-оператор ЕМС, активно работеше и наместо досегашниот начин на доделување преносни капацитети по принципот 50–50 ги усогласи, а по претходно одобрување од РКЕ, ги донесе Правилата за заедничко доделување на прекугранични преносни капацитети на македонско-српската граница, таканаречена Joint Auction. Врз основа на овие правила МЕПСО како аукциска куќа ги спроведе годишната и месечната аукција за јануари 2017 година, а од почеток на 2017 година ЕМС ќе ги спроведува дневните и интра дас аукциите. За македонско-бугарската граница МЕПСО е во постапка на усогласување на правилата за заедничка аукција т.н. Joint Auction со бугарскиот систем-оператор ЕСО и истите се очекува да бидат имплементирани во првата половина на 2017 година. Ова е многу важно за МЕПСО и треба да се честита на целиот тим на МЕПСО предводен од стручни лица.

♦ **Што е со примената на измената на Правилата на пазар на електрична енергија измени кои ќе стартуваат од 1 јули 2017 година?**

– Да затоа сакам да истакнам за уште за една многу важна активност која е реализирана, а со која исполнуваме препорака дадена од Европската енергетска заедница. Станува збор за измена на Правилата на пазар на електрична енергија со која се овозможува правна можност за МЕПСО да обезбеди балансни услуги од сите учесници на пазарот кои можат да ја пружат таа услуга на национално ниво, а во перспектива и на регионално ниво. Со измените се овозможува засебно дефинирање на цена за закуп на системски услуги и цена за испорачана електрична енергија од системски услуги што овозможува да учествуваме на регионален балансен пазар. Балансниот модел согласно измените овозможува недискриматорна и пазарно ориентирана прекугранична размена на балансни услуги. Овие измени ќе бидат применливи од 1 јули

2017 година по фазата планирана за тестирање на моделот за баансирање.

♦ **До каде се активностите за изградба на интерконективните далноводи со Албанија и Косово, но и со други земји во регионот?**

– Како што реков интерконективниот далновод што треба да ги поврзе електропреносните системи на Македонија и на Албанија е нашиот најголем капитален среднорочен проект. Планот е да се поврзат трансформаторските станици во Битола и во Елбасан со нов 400 кв далновод, а да биде изградена и нова 400/110 кв трансформаторска станица во близина на Охрид со што ќе се решат сите отворени прашања од системски аспект на нашата електропреносна мрежа во југозападна Македонија. Наш кредитен партнер е ЕБОР, а проценетата вредност на овој проект е околу 46 милиони евра. Пред една година, во декември 2015 беше склучен договор за заем и грант со ЕБОР, а во текот на годинава течеа активности за проектирање на трансформаторска станица кај Охрид и на 400 кв далновод кој на македонска територија ќе се протега на траса долга 95 километри. Воедно започнати се активности за избор на реномирана странска консултантска куќа што ќе биде вклучена во целиот процес на подготовка на тендер за избор на најповолен изведувач како и потоа за надзор на изградбата на далноводот. Планот е во втората половина на 2017 година да распишеме меѓународен тендер за избор на најповолен изведувач, да го одбереме и да склучиме договор со најдоброто понудувач. По тоа, согласно со планот, во тек на 2018 година ќе започне изградбата на далноводот и на трансформаторската станица кај Охрид. Овој далновод е од големо стратешко значење зашто во блиска иднина ќе создаде електроенергетско поврзување на електропреносните системи од Бугарија до Италија. За Македонија е стратешки важно тоа што новата интерконекција ќе ја зголеми сигурната работа на преносната мрежа и доверливоста во управувањето со националниот електропреносен систем. Од пазарен аспект овој далновод е важен затоа

што ќе овозможи преку неговиот преносен капацитет да се зголеми трговијата со електрична енергија на регионално ниво.

♦ **Инвестициите ја зајакнуваат стабилноста на електроенергетскиот систем во земјава. Кои се вашите идни планови и проекти за 2017 година?**

– Освен горенаведените големи капитални проекти за кои веќе објаснивме и кои се речиси без исклучок среднорочни проекти, МЕПСО секоја година составува инвестициска програма во која ги утврдува приоритетите за годишно одржување на преносната мрежа. Приоритетите ги утврдуваме во зависност од резултатите од прегледите и ревизиите на стручните лица од подружницата Оператор на преносна мрежа. Нашиот приоритет секогаш е доверлива работа на преносната мрежа, стабилен преносен систем за сигурно и непречено снабдување со електрична енергија. И во 2017 година имаме листа на приоритети за одржување на опремата, за модернизација на елементи во постројките и на далноводите. Освен редовните и тековни одржувања во 2017 година ќе имаме процеси на модернизација на неколку трансформаторски станици со нова високонапонска опрема во која инвестираме 1,8 милиони евра и склучивме договор за набавка во октомври 2016 година. Позначајни инвестициски процеси во мрежата се модернизацијата на 400/110 кв трансформаторска станица „Дуброво“ како и неколку други проекти за ревитализација на опрема во 400/110 кв трансформаторските станици „Скопје 4“ и „Битола 2“.

♦ **Каква е поврзанооста со земјите од регионот и каде треба да се фокусираат за да ја зајакнете поврзанооста со соседите?**

– Македонија има пет интерконекции на 400 кв напонско ниво и тоа: две врски со Грција, по една со Србија, Косово и со Бугарија. Со оглед на тоа што правилото е што повеќе врски тоа постабилен систем може слободно да кажеме дека македонскиот електропреносен систем е солидно регионално интегриран, соработката со соседните системи е на многу високо професионално ниво и сите заедно сме посветени на процесите за подобрување на сигурноста во работата на системоператорите на регионално ниво. Големиот број интерконекции е предуслов и за раст и развој на пазарот со електрична енергија на регионално ниво. Во контекст на поврзанооста, сакам да истакнам дека МЕПСО како рамноправен член на европската асоцијација на преносни – систем оператори ЕНТСО-Е е активно вклучен во сите процеси на носење одлуки за управувањето со електропреносните системи, имплементацијата на европскиот модел за единствен пазар на електрична енергија, како и за градење и спроведување стратегии за развој на електропреносните системи на ниво на Европа заедно со други над 40 електропреносни системи во Европа. ■

♦ **Идејата за формирање на берза на електрична енергија во Македонија е стара веќе десетина години. Можете ли да објасните како берзата ќе има влијание на цената на електричната енергија во земјава?**

– Институционално гледано, нашата цел како Оператор на електропреносниот систем и како Оператор на пазарот со електрична енергија е да обезбедиме услови кои ќе овозможат транспарентни ценовни сигнали и поголем избор на учесниците на пазарот преку зголемување на конкуренцијата на понудувачите на електрична енергија. Ценовниот сигнал од друга страна носи иницијатива за инвестирање во енергетскиот сектор. Искуствата во Европа и во регионот укажуваат на тоа дека само по себе постоењето на организиран пазар на електрична енергија нема влијание врз цената на електрична енергија, која претставува пазарна категорија.

рија. Во рамки на нашите надлежности ние работиме на тоа да се зголеми конкуренцијата на тие што учествуваат на пазарот. Меѓу тие мерки е и иницијативата за формирање на организиран пазар на електрична енергија со тргување ден однапред.

Целта е да се формира транспарентен ценовен сигнал, односно да се формира пазарна цена на мегават-час електрична енергија. Тоа ќе биде важна информација за сите учесници на пазарот. Тоа ќе им помогне да планираат добро и така да ги оптимизираат своите ресурси. Наша цел е да ја стимулираме конкурентноста на пазарот преку мерките кои се на располагање. Што се однесува до моделот што ќе се избере за организиран пазар на електрична енергија за ден однапред нашиот стручен тим ги посети сите берзи во регионот и во нашето опкружување и ги согледа нивните искуства. Врз основа на позитивните искуства на земјите од страна на АД МЕПСО беше изготвена анализа која претставува составен дел на обемните анализи кои надлежните институции ги извршуваат во насока на донесување одлука за модел на воспоставување на организиран пазар на електрична енергија во Македонија. ■